

اصول و استانداردهای
حفاظت از کودکان

مرکز عدالت
برای کودکان و نوجوانان

اصول و استانداردهای حفاظت از کودکان

مقدمه

سازمان GOPA در سال ۲۰۱۶ سیاست‌های حفاظت از کودکان شامل اصول و استانداردهای حفاظت از کودکان را تدوین و منتشر کرد. سیاست‌هایی که تعیین می‌کند چه اقداماتی سوءرفتار علیه کودکان به حساب می‌آید، چه افراد و سازمان‌هایی مجاز به فعالیت در حوزه کودکان هستند و چه استراتژی مدیریتی برای جلوگیری از سوءاستفاده از کودکان و حفاظت از آنها در طول فعالیت‌ها باید مورد توجه قرار گیرد.

براساس این دستورالعمل، رعایت و استیفای حقوق کودکان و داشتن تعهد نسبت به ایمنی و سلامت آنها، شرط فعالیت در حوزه کودکان است. علاوه بر این، آگاهی‌بخشی، پیشگیری، گزارش‌دهی و پاسخگویی به سوءاستفاده از کودکان، تعهد مشترک همه کسانی است که به نوعی با کودکان سروکار دارند و فعالیت‌های آنها به حوزه کودکان بازمی‌گردد. همه کسانی که در حوزه کودکان فعالیت می‌کنند باید نسبت به اشکال سوءاستفاده، نشانه‌های آن و روش‌های گزارش‌دهی آن، آگاه باشند.

متن پیش رو، ترجمه سیاست حفاظت از کودکان مدون شده توسط سازمان GOPA است که توسط مرکز عدالت برای کودکان انجام شده است.

تعاریف

کودک

هر انسان زیر ۱۸ سال کودک به شمار می‌آید و مشمول اصول مندرج در این دستورالعمل است. مگر اینکه بر اساس قانون داخلی حقوق کودکان، سن بلوغ به عنوان سن کودکی در نظر گرفته شده باشد و سازگار با ماده ۱ کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل متحد باشد.

سوءاستفاده از کودکان (Child abuse)

هرگونه خشونت جسمی یا روانی، آسیب یا سوءاستفاده، غفلت یا برخورد غیرمناسب، بی‌مسئولیتی یا رفتار غیرمناسب، هر شکلی از سوءاستفاده اعم از سوءاستفاده تجاری یا سوءاستفاده جنسی، سوء رفتار علیه کودکان به شمار می‌آید. سوءرفتار علیه کودکان، تحت مراقبت پدر و مادر، سرپرست قانونی و یا هر شخص دیگری که مسئولیت نگهداری کودک را برعهده دارد، امکان وقوع دارد.

اصول و ارزش‌های ضروری بنیادی در حفاظت از کودکان

حفاظت از کودکان مستلزم رعایت اصول و ارزش‌های زیر است:

- **تحمل‌ناپذیر بودن سوءاستفاده از کودکان:** هرگونه سوءاستفاده از کودکان غیر قابل تحمل است و نباید به هیچ کسی که ممکن است فعالیت‌شان با کودکان، برای آنها خطری ایجاد کند، همکاری کرد و اجازه داد که آنها با کودکان کار کنند.
- **احترام به منافع کودکان:** برخی از کودکان در برابر سوءاستفاده، در معرض خطر بیشتری هستند، به خصوص کودکان دارای معلولیت، کودکان در وضعیت‌های تضادی و همچنین کودکان در بحران یا وضعیت پس از بحران‌های طبیعی، لذا باید با رعایت اصل در اولویت بودن منافع کودکان، نسبت به تنظیم برنامه‌های حفاظتی از کودکان اقدام کرد.
- **پذیرش مسئولیت حفاظت از کودکان:** در هر پروژه‌ای در حوزه کودکان باید طرفین تضمین دهند که کدهای اخلاقی و سیاست‌های حفاظت از کودکان را رعایت می‌کنند.

هدف

هدف دستورالعمل پیش رو، در نظر گرفتن ضرورت حفاظت از کودکان در برابر هرگونه سوءاستفاده در تمام پروژه‌ها و برنامه‌های مرتبط با کودکان است. هدف غایی دستورالعمل حفاظت از کودکان عبارت است از:

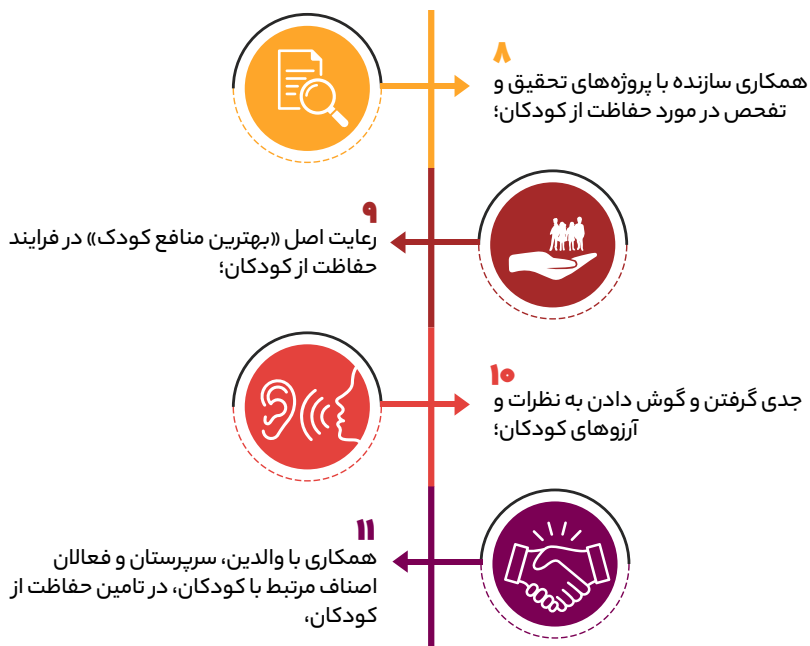
- ارائه استراتژی مدیریتی برای جلوگیری از سوءاستفاده از کودکان و حفاظت از آنها در طول فعالیت‌ها؛
- حفاظت از کارکنان و موسسات فعال در حوزه کودکان در برابر روش‌ها و فرآیندهای ناعادلانه.
- ارائه راهنمایی‌های واضح برای کارکنان و فعالان حوزه کودک، در مورد اقدامات لازم در صورت مشاهده سوءاستفاده از کودکان.

تعهدات لازم الاجرا برای فعالیت در حوزه کودکان

حفاظت از کودکان مستلزم متعهد بودن تمامی کارکنان و موسسات فعال در حوزه کودکان و نهادهای مرتبط در پروژه‌ها، نسبت به اصول زیر است:

روش‌های عمومی گسترش حفاظت از کودکان

روش‌های عمومی زیر به گسترش سیاست حفاظت از کودکان و نهادینه شدن کد اخلاقی حفاظت از کودکان، کمک می‌کند:

-

۱ داشتن پیوست سیاست حفاظت از کودکان و کد اخلاقی، به عنوان بخش جدا نشدنی هر نوع فعالیت در حوزه کودکان؛
-

۲ همکاری نکردن با هیچ فرد و سازمانی که به نقض حقوق کودکان محکوم شده، و اخراج کارمندان خاطی؛
-

۳ پذیرش و اجرای استانداردهای حفاظت از کودکان به عنوان پیش شرط هرگونه همکاری؛
-

۴ نشر عمومی سیاست‌های حفاظت از کودکان، توسط موسسات درگیر در پروژه‌های مربوط به کودکان؛
-

۵ داشتن شماره تماس برای گزارش دهی موارد مشکوک به سوء رفتار علیه کودکان؛
-

۶ داشتن روند گزارش‌دهی مدون برای تحقیق و رسیدگی به موارد مشکوک به سوء رفتار علیه کودکان؛

چگونه موارد مشکوک
ویا قطعے سوءاستفادہ از
کودکان را گزارش کنیم؟

رعایت اصول گزارش‌دهی موارد واقعی یا احتمالی سوءاستفاده از کودکان، برای تمامی کارکنان، داوطلبان، مشاوران و پیمانکارانی که با کودکان سروکار دارند الزامی است. مدیریت موسسات و نهادهای مرتبط نباید اجازه دهند که به هیچ عنوان، موقعیت و جایگاه گزارش‌گران سوءرفتار علیه کودکان تحت تاثیر قرار گیرد.

گزارش‌دهی مسئولانه به این معنی است که هر شخصی که گزارشی می‌دهد باید در نظر داشته باشد که تمام نگرانی‌ها تا زمان اثبات، فقط ادعا است. به همین دلیل، برای هر کسی که نگرانی خود را بیان می‌کند، پیروی از راهنمایی‌های خاص گزارش‌دهی ضروری است. به ویژه، انتظار می‌رود که محرمانه‌ت در زنجیره گزارش‌دهی حفظ گردد.

روش‌های گزارش‌دهی به این شرح است:

تمام کارکنان به طور معمول باید نگرانی‌های خود را با مدیر یا مقام ارشد مستقیم خود، مسول پروژه یا مدیر دپارتمان در میان بگذارند. در صورت عدم توانایی یا عدم تمایل کارکنان برای این کار، آنها باید نگرانی‌های خود را با مسئول پیگیری گزارشات در میان بگذارند. هر اطلاعاتی که گزارش می‌شود، با رعایت کامل محرمانگی بررسی و تنها در صورت قطعی بودن نقض کد اخلاقی حفاظت از کودکان، اقداماتی انجام خواهد شد.

گزارش باید بر روی موارد زیر متمرکز باشد:

- شواهد نقض کد اخلاقی حفاظت از کودکان
- خطرات شناسایی شده برای کودک/کودکان
- تدابیر حفاظت از کودکان و کاهش خطر
- اقدامات/مراحل بعدی

بحث‌ها پیرامون سوءرفتار علیه کودکان بر روی موارد زیر تمرکز دارد:

- ارزیابی نگرانی‌ها و نیازها برای حمایت و پشتیبانی؛
- آیا لازم است که این مسئله به نهادهای بین‌المللی گزارش شود و اگر بلی؛ چه زمانی؟
- یافتن پاسخ مناسب، مانند فرآیند تنبیهی یا اقدام فوری برای توقف سوءرفتار علیه کودک یا کودکان در معرض خطر؛

راهنمای گزارش‌دهی خاص

۱- هرگونه نگرانی، ادعا یا گزارشی باید به صورت کتبی، با امضا و ذکر تاریخ ثبت شده و در اسرع وقت به مسئول مربوطه ارسال شود.

۲- گزارش باید با ذکر جزئیات دقیق و واضح و با تمرکز بر آنچه گفته شده یا مشاهده شده به همراه شرح کامل افراد حاضر و اتفاقات ارائه شود. در زمان گزارش‌دهی باید تمایز صریحی بین حدس و تفسیر و گزارش اصلی صورت گیرد.

۳- هر نگرانی مطرح شده باید به عنوان یک ادعا در نظر گرفته شود و این موارد باید به عنوان موارد بسیار محرمانه تلقی شوند. آنها فقط باید به افراد مشخص شده در راهنمایی‌های خاص گزارش‌دهی منتقل شوند. مسئولیت حفظ محرمانه‌ها بر عهده هر فردی است که اطلاعات را در اختیار دارد. با این حال، محرمانه‌ها همیشه نمی‌توان تضمین کرد. باید روش‌های معرفی شده در این سیاست به عنوان یک وظیفه و تکلیف رعایت گردد. باید برای گزارش‌دهنده توضیحاتی در مورد نتایج متصور از گزارش‌دهی‌شان، ارائه شود.

نکته: «اگر اقدام فوری برای حفاظت از کودکان لازم باشد، گزارش‌دهی به نهادهای مسئول باید قبل از روند گزارش‌دهی داخلی اتفاق بیفتد. یعنی باید پیش از هر اقدام داخلی، نهاد مسئول را مطلع کرد تا به صورت آنی نسبت به رفع خطر اقدام شود.»

پاسخ به نگرانی‌ها

برای حفاظت از کودکان، ممکن است لازم باشد اقدامات فوری انجام شود تا کد اخلاقی حفاظت از کودکان مجدداً نقض نشود و یا از وقوع سوءاستفاده بیشتر جلوگیری شود. برای این مهم، در نظر گرفتن، بهترین منافع کودک و تلاش برای تضمین بهترین نتایج برای کودکان، باید همیشه در تصمیم‌گیری‌های مربوط به اقدامات لازم برای پاسخ‌دهی مناسب به نگرانی‌ها، مدنظر قرار گیرد.

بعضی از نگرانی‌ها ممکن است به حدی جدی باشند که باید به مقامات و پلیس محلی گزارش داده شوند. در چنین شرایطی مهم این است که هم مصونیت گزارش‌گر و هم نوع همکاری با مقامات و پلیس محلی روشن باشد.

آموزش حفاظت از کودکان

همه نهادها و موسسات مرتبط با کودکان باید سیاست حفاظت از کودکان، کاهش خطرات و ایجاد محیط‌های ایمن برای کودکان را به کارکنان خود آموزش دهند. ترویج روش‌های ایمن برای حفاظت از کودکان در جامعه، باید در دستور کار باشد. این آموزش‌ها باید دربرگیرنده اصول زیر باشد:

• شرح جامع سیاست حفاظت از کودکان و اصول و استانداردهای آن؛

• آموزش کامل کدهای اخلاقی حفاظت از کودکان شامل:

- همه کودکان، بدون توجه به نژاد، رنگ پوست، جنسیت، زبان، مذهب، عقیده سیاسی یا سایر عقاید، منشأ ملی، نژادی یا اجتماعی، مالکیت، معلولیت، تولد یا سایر وضعیت‌ها، مورد احترام قرار دهند؛

- پرهیز از استفاده از زبان یا رفتار نامناسب، آزاردهنده، سوء استفاده آمیز، و یا از نظر جنسی تحریک کننده، تحقیرآمیز یا از نظر فرهنگی نامطلوب در مورد کودکان؛

- پرهیز از درگیر کردن کودکان در فعالیت‌های جنسی یا سایر اقداماتی که با پرداخت هزینه آنها را به خدمات جنسی تشویق یا وارد سازد، یا حتی اگر کودک مطابق قوانین داخلی در سنی قرار دارد که مجاز است رضایت خود را نسبت به عمل جنسی اعلام کند، باز این رضایت مجوز تشویق آنها به عمل جنسی نیست؛
حصول اطمینان نسبت به حضور فرد بزرگسال در محیط کار کودکان؛

- پرهیز از دعوت کودکان به خانه بدون همراهی والدین و سرپرستان مگر در مواردی که کودک در معرض خطر و آسیب فوری قرار دارد؛

- پرهیز از خوابیدن در اتاق کودکان بدون حضور والدین؛

- استفاده درست از رایانه‌ها، تلفن‌های همراه، دوربین‌های ویدئویی و دیجیتال به طوری که دربرگیرنده سوء رفتار یا آزار کودکان را به همراه نداشته باشد و پرهیز از تصویربرداری و فیلمبرداری از کودکان؛

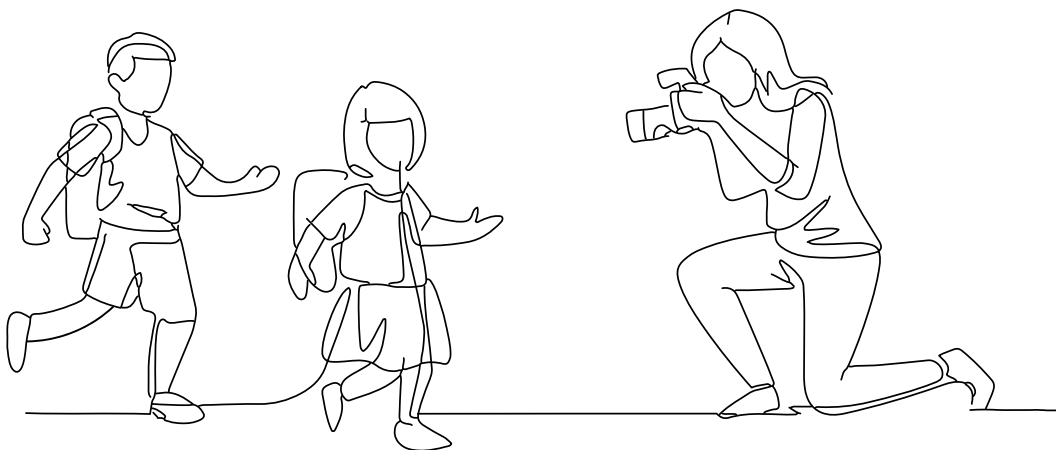
- پرهیز از تنبیه جسمی یا تربیت جسمانی کودکان، و خودداری از استخدام کودکان برای خدمات خانگی یا کاری دیگر که متناسب شرایط سنی و رشد کودکان نیست. باید دقت داشت که کار کودکان نباید در تداخل با برنامه‌های آموزشی، تفریحی و ورزشی آنها باشد.

• آموزش گزارش دهی درست و مناسب نگرانی‌ها مربوط به سوء استفاده احتمالی یا قطعی از کودکان؛

استانداردهای استفاده از تصاویر کودکان به منظور اهداف مرتبط با کار

هنگام عکاسی یا فیلم‌برداری از کودک برای اهداف مرتبط با کار، باید:

- قبل از عکاسی یا فیلم‌برداری از کودک، باورها و محدودیت‌های محلی و تاثیرات آن باید به طور دقیق ارزیابی شود؛
- قبل از عکاسی یا فیلم‌برداری از کودک، باید از والدین یا سرپرست کودک اجازه گرفت. برای دریافت مجوز باید توضیح دهند که عکس یا فیلم به چه منظوری استفاده خواهد شد.
- تصاویر عکس‌ها، فیلم‌ها، و ویدئوها باید به شیوه‌ای شایسته و با احترام به حیثیت کودک به نمایش گذاشته شود و از هر حالتی که کودک را آسیب‌پذیر سازد و یا او را در حالت اجبار قرار دهد، جلوگیری کنند. کودکان باید لباس مناسب داشته باشند و در حالتی قرار نگیرند که به عنوان مستندی جنسی تلقی شود.
- اطمینان حاصل کنند که تصاویر واقعیت‌های عینی و واقعی محیط را نشان دهند.
- تضمین کنند که هنگام ارسال تصاویر به صورت الکترونیکی، برچسب‌های پرونده حاوی اطلاعات شناسایی کودک نباشند.

انواع سوء استفاده از کودکان

سوء استفاده از کودکان می‌تواند به صورت‌های مختلفی رخ دهد، از جمله سوء استفاده جسمانی، سوء استفاده عاطفی، سوء استفاده جنسی، سوء استفاده از طریق آزار و اذیت و تمسخر، رها کردن و خشونت در مدرسه.

«سوء استفاده جسمانی زمانی رخ می‌دهد که یک فرد عمداً کودک یا نوجوان را آسیب می‌رساند یا تهدید به آسیب وارد کردن به او می‌کند. این شامل سیلی زدن، لگد زدن، تکان دادن، پا زدن، سوزاندن، هل دادن یا گرفتن است. آسیب ممکن است به صورت کبودی، بریدگی، سوختگی یا شکستگی باشد.»

سوء استفاده
جسمانی

«سوء استفاده عاطفی یک حمله پایدار به اعتماد به نفس یک کودک یا نوجوان است. می‌تواند شامل صدازدن با نام‌های مختلف، تهدید، خجالت‌زده ساختن، ترساندن یا جدا کردن کودک یا نوجوان باشد.»

سوء استفاده
عاطفی

یک کودک همچنین ممکن است در صورت اجبار یا به طور ناخواسته شاهد خشونت خانگی شود که این مورد هم یک نوع سوء استفاده عاطفی می‌باشد.

«این نوع سوء استفاده از طریق نادیده گرفتن و یا غفلت کردن در تامین نیازهای اساسی کودک مانند غذا، لباس، محل اقامت و نظارت از وجود هر نوع خطر به سلامت و توسعه کودک می‌باشد»

نادیده گرفتن
غفلت کردن

«سوء استفاده جنسی به بهره‌برداری جنسی واقعی یا احتمالی از یک کودک اشاره دارد. سوء استفاده جنسی شامل تجاوز، اذیت جنسی و هر نوع فعالیت جنسی می‌شود که کودکان در آن وارد می‌شوند. از جمله استفاده از کودکان برای تهیه عکس‌های پورنوگرافیک یا نشان دادن این نوع عکس‌ها به کودکان.»

سوء استفاده
جنسی

سوءاستفاده جنسی از کودکان باعث آسیب رساندن به آن‌ها از نظر جسمی، عاطفی و رفتاری می‌شود. هم اثرات اولیه و هم پیامدهای بلندمدت بر روی فرد، خانواده و جامعه دارد.

اثرات اولیه سوءاستفاده جنسی از کودکان شامل موارد زیر می‌شود:

- مشکلات پزشکی مانند بیماری‌های منتقله جنسی، بارداری و آسیب جسمی.
- مشکلات عاطفی مانند احساس گناه، خشم، دشمنی، اضطراب، ترس، شرم، کاهش اعتماد به نفس.
- مشکلات رفتاری مانند خشونت، جرم، کابوس‌ها، فوبیاهای اختلالات خوراکی و خواب.
- مشکلات مدرسه و غیبت از مدرسه.

پیامدهای بلندمدت می‌تواند در برگیرنده موارد زیر باشد:

- اختلال جنسی (مانند یادآوری حملات، مشکلات تحریکی، اجتناب یا واکنش‌های فوبیای نسبت به روابط و نزدیکی جنسی)
- لجاجت
- کشانده شدن به فحشا
- احساس ناراحتی در روابط جنسی
- انزوا
- مشکلات در روابط زناشویی
- کاهش اعتماد به نفس
- افسردگی
- مشکلات روانی

شناسایی نشانه‌های کودکان در معرض سوءرفتار

اول باید بدانیم کدام افراد بیشترین احتمال سوءاستفاده از کودک را دارند.

- کسی که به کودک دسترسی دارد.
- کسی که خانواده به او اعتماد دارد، به عنوان مثال غریبه نیست.
- کسی که کودک به او اعتماد دارد.
- کسی که تجربه سوءاستفاده را در دوران کودکی خود داشته است.

شناسایی سوءاستفاده

در زیر فهرستی از نشانه‌های سوءاستفاده آورده شده، با این حال، این نشانه‌ها ممکن است با توجه به محیط فرهنگی و اقتصادی متفاوت باشند. باید توجه داشت که این فهرست کامل نیست، اما یک راهنمایی است تا کمک کند که بدانیم آیا کودک در معرض سوءاستفاده قرار دارد یا خیر.

نشانه‌های سوءاستفاده عاطفی:

- کاهش موفقیت در عملکردها و یا کمبود تمرکز.
- روابط نامناسب با هم‌تایان و/یا بزرگسالان.
- تغییرات یا بدتر شدن مزاج یا رفتار، به خصوص زمانی که کودک در انزوا قرار می‌گیرد.
- افسردگی یا اضطراب شدید.
- عصبانیت، نگرانی و حالت دفاعی.
- وسواس یا فوبیها.
- خستگی مستمر.
- فرار/دزدی/دروغگویی.

نشانه‌های احتمالی سوءاستفاده یا آزار جسمی:

- هر گونه آسیبی که با توضیحات داده شده توسط کودک سازگار نباشد.
- آسیب‌های بدنی در جاهایی که معمولاً نمی‌تواند ناشی از افتادن، بازی‌های معمول و غیره باشد.
- خودداری از تعویض لباس یا شرکت در بازی‌ها.
- عفونت‌های مجاری ادراری مکرر یا دردهای شکمی بدون دلیل.
- کبودی، دندان‌خواری، سوختگی، شکستگی و غیره که توضیح قابل قبولی ندارند.
- عفونت و/یا علائم بیماری‌های مقاربتی جنسی.
- کبودی‌های عمومی، خراش‌ها یا آسیب‌های دیگر که با آسیب‌های تصادفی سازگار نیستند.

نشانه‌های ممکن برای آزار جنسی:

- هرگونه ادعای که کودک درباره آزار بیان می‌کند
- تمرکز بیش از حد بر مسائل جنسی و داشتن دانش دقیق درباره رفتار جنسی بزرگسالان یا شرکت در بازی‌های جنسی نامتناسب با سن کودک
- رفتار اغواکننده یا تاثیرگذار جنسی با بزرگسالان
- تغییرات ناگهانی در مزاج یا رفتار
- نشان دادن فعالیت‌های جنسی در معرض عام
- عدم اعتماد به بزرگسالان آشنا، ترس از غریبه‌ها
- کبودی‌های عمومی، خراش‌ها یا آسیب‌های دیگر که با آسیب‌های تصادفی سازگار نیستند
- رفتار ناشی از خشونت و خشم، دروغ‌گویی، دزدی، فرار بی دلیل، سوءاستفاده از مواد مخدر و الکل، تلاش برای خودکشی

نشانه‌های ممکن برای نادیده گرفتن/ غفلت کردن:

- تاخیر مکرر یا عدم حضور در مدرسه
- مراقبت و توجه ناکافی

آزار دهنده‌های جنسی چگونه کودکان را انتخاب و ترغیب می‌کنند؟

آزار جنسی به کودکان از سایر اشکال آزاری که کودکان ممکن است تجربه کنند، متفاوت است؛ زیرا آزار جنسی از قبل برنامه‌ریزی می‌شود. آزار جنسی به صورت تصادفی رخ نمی‌دهد؛ بلکه اغلب با دقت و برنامه‌ریزی قبلی صورت می‌پذیرد. مجرمان مدت زمانی را صرف ترغیب قربانیان خود می‌کنند.

این فرایند دارای دو عنصر است: انتخاب یک قربانی که باعث جلب توجه مجرم می‌شود، و انتخاب شخصی که مجرم معتقد است به آسانی می‌تواند قربانی شود. آنچه پیروزی نامیده می‌شود، یک فرآیندی است که مجرم برای دستیابی و حفظ دسترسی به قربانی‌هایش، افراد و شرایط را تحت تأثیر قرار می‌دهد. برخی از آزاردهندگان جنسی به تنهایی فعالیت می‌کنند، و برخی دیگر در یک شبکه عمل می‌کنند.

«ترغیب» یک فرآیند ظالمانه است. این یک فرآیند دوگانه است که شامل موارد زیر می‌شود:

۱- برقراری یک رابطه اعتماد با کودک و سرپرستان؛

۲- جدا کردن کودک برای آزار دادن به او؛

ترغیب قبل از ارتکاب جرم جنسی به منظور دستیابی به کودک و پس از ارتکاب جرم جنسی با اهداف زیر صورت می‌گیرد:

اول. حفظ دسترسی به کودک؛

دوم. تضمین سکوت کودک و ادامه اعتماد بزرگسال یا سرپرست کودک

چرا کودکان به کسی چیزی نمی‌گویند؟

مجرمان جنسی اغلب رفتار خود را با ادعای اینکه قربانی به انجام این عمل رضایت داشته، توجیه می‌کنند. این فرضیه که کودکان به طور ایده‌آل در برابر آزار جنسی باید مقاومت کنند بیشتر بر این اساس است که افراد از رابطه قدرت بین کودک و آزاردهنده غافل هستند و یا از قدرت غیر قابل انکار آزاردهنده چشم‌پوشی می‌کنند. تعدادی از موانع موجود برای کودکان در صحبت کردن و آشکار کردن آزار عبارتند از:

- می‌ترسند
- فکر می‌کنند خود آنها عامل مسئله هستند
- فکر می‌کنند به یک نحوی عجیب و غریب هستند
- نمی‌خواهند مجرم مشکلی پیدا کند
- احساس خجالت می‌کنند
- احساس گناه دارند
- احساس تنهایی می‌کنند

خلاصه اینکه بدون داشتن تعهد نسبت به حفاظت از کودکان، نمی‌توان و نباید در حوزه کودکان فعال شد. فعالیت در حوزه کودکان مستلزم این است که بدانیم چگونه از کودکان در برابر اشکال مختلف سوءاستفاده، حفاظت کنیم و در برابر نقض حقوق کودکان و سوءرفتار علیه آنها بایستیم و با متخلف برخورد کنیم. کودکان هم در محیط خانه و جمع دوستان خانوادگی و هم در محیط مدرسه و جامعه ممکن است به اشکال مختلف مورد سوءرفتار قرار گیرند. این موارد را باید شناخت و نسبت به وقوع آن حساسیت جدی داشت و در برابر کودکان و حفاظت از آنها متعهد بود.

